

NOTAT

Til Stortingets finanskomité

21. oktober 2021

KOMMENTARER TIL REGJERINGENS FORSLAG TIL STATSBUDEJETT FOR 2022

Oppsummering:

I dette notatet kommenteres (1) forholdet mellom særavgifter og grensehandel, (2) regjeringens omtale av grensehandel i forslaget til statsbudsjett for 2022 og (3) Co2-avgift i veksthusnæringen.

Prop. 1 LS (2021-2022) Skatter, avgifter og toll 2022. Kapittel 9 Særavgiftene på alkohol og tobakk.

For norske mat- og drikkeprodusenter og den samlede verdikjeden for mat og drikke i Norge, er det avgjørende at det samlede avgiftstrykket harmoniseres med Sverige for å gi likere konkurransevilkår. I så måte er det positivt at Stortinget i 2021 fjernet avgiften på sjokolade- og sukkervarer og avgiften på alkoholfrie drikkevarer. Samtidig foreslår regjeringen i statsbudsjettet for 2022 å øke avgiftene på alkohol med 1,4 prosent og tobakk med 6,4 prosent i 2022. Dette bidrar til å øke den norske avgiftsulempen i forhold til Sverige og må antas å bidra til å drive grensehandelen ytterligere nå som grensene er gjenåpnet.

Gjennom Statistisk sentralbyrås (SSB) pilotstudie fra januar 2020 vet vi anslagsvis at grensehandel med tobakk og alkohol utgjorde 34 prosent av all grensehandel i 2019. Grensehandel med avgiftsbelagte produkter som brus- og mineralvann, godteri, alkohol og tobakk utgjorde 52 prosent av all grensehandel i 2019, mens ordinære dagligvarer utgjorde 34 prosent. Basert på dette synes det klart at grensehandel med langtidsholdbare og høyt avgiftsbelagte produkter som tobakk og alkohol er hoveddrivverkene for grensehandelen.

Den stengte grensen i 2020 og 2021 har gitt unik innsikt i hvordan mat- og drikkenæringens omsetning, verdiskaping og sysselsetting vil være dersom det var likeverdige rammevilkår for produksjon og salg av mat og drikke i Norge og Sverige. Det har vært en rekordstor vekst i salg og omsetning av mat- og drikke i Norge i 2020. Det er også kraftige økninger i statens avgiftsinntekter fra særavgiftene på alkoholfrie drikkevarer, alkohol, sjokolade- og sukkervarer og tobakk:

- Dagligvarehandelen økte med 17 prosent på landsbasis i 2020 mot 2,3 prosent i 2019. Innenfor grensehandelsområdet, dvs. radius innenfor to-timers kjøretur til Sverige, økte dagligvarehandelen med 21,5 prosent.
- Ifølge NHOs medlemsundersøkelser hadde om lag 40 prosent av bedriftene mat og drikkeindustrien økning i produksjon og omsetning i 2020 sammenliknet med 2019.
- Vinmonopolet hadde en salgsvekst på 40 prosent i 2020 sammenliknet med 2019.
- Statens avgiftsinntekter i 2020 fra avgiftene på alkohol, tobakk, alkoholfrie drikkevarer, sjokolade- og sukkervarer og emballasje økte ifølge tall fra Statsregnskapet med 6 milliarder kroner 2020. Hvis man legger til merverdiavgift blir de økte inntektene nærmere 7 milliarder kroner. Avgiftsinntektene er en særlig viktig indikator på veksten, siden disse også reflekterer at utelivsnæringen og reiselivet hadde lavere omsetning i 2020.
- NHOs medlemsundersøkelser våren 2021 viser at 15 prosent av bedriftene i næringsmiddelindustrien har økt antall ansatte under pandemien, mens veksten i antall ansatte i samme undersøkelse er 10,6 prosent. De tre dagligvaregrupperingene melder om nærmere 5000 nye arbeidsplasser siden mars 2020.

Avgiftsharmonisering vil gi 7800 arbeidsplasser.

Veksten vi har sett i 2020 og 2021, altså i perioden hvor grensen til Sverige har vært stengt, illustrerer hva en avgiftsharmonisering vil gi av økt økonomisk aktivitet og arbeidsplasser i Norge. Beregninger som NHO

utførte i 2020 viser at dersom avgiftene på sjokolade og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer fjernes helt, og avgiftene på alkohol og tobakk halveres, vil dette kunne gi 7800 flere arbeidsplasser på bakgrunn av høyere produksjon, salg og omsetning i Norge.

Kapittel 23 Grensehandel – anmodningsvedtak nr. 329 (2020–2021) og nr. 580 (2020–2021)

I forbindelse med behandlingen av Meld. St. 27 (2019–2020) Daglegvare og konkurranse – kampen om kundane ble det vedtatt at:

"Stortinget ber regjeringen snarest mulig legge frem for Stortinget en egen sak om grensehandel hvor det drøftes og foreslås tiltak for å redusere grensehandelen og sikre konkurransekraften til norsk næringsliv."

I Prop. 1 LS (2021–2022) Skatter, avgifter og toll 2022, kapittel 23 er det en generell beskrivelse av grensehandelen mellom Norge og Sverige. Omtalen er etter NHO Mat og Drikkes oppfatning delvis mangelfull, preget av metodefeil og mangler konkrete tiltak for å motvirke grensehandelen slik som forutsatt i vedtaket.

Grensehandelen var ifølge SSB på 16,1 milliarder kroner i 2019. Beregninger utført på bakgrunn av tall fra SSB og NielsenIQ viser at grensehandelen tilsvarte 9 prosent av norsk dagligvareomsetning i 2019. Parallelt med dette viser beregninger på bakgrunn av tall fra SSB at grensehandelen utgjorde 9,7 prosent av omsetningen i den landbaserte næringsmiddelindustrien i 2019. Dette viser at grensehandelen utgjør en betydelig andel av omsetningen i produksjon og salg av mat og drikke i Norge. Dette har i sin tur opplagt betydning for lønnsomhet, investeringer og sysselsetting i verdikjeden for mat og drikke i Norge. Departementet problematiserer ikke disse forholdene, men peker heller på at det er en rekke potensielle drivere for grensehandel.

I tillegg til store volum har grensehandelen forholdsvis stor betydning for konsumet av alkohol, tobakk og sukkerholdige produkter i Norge. Både SSB og FHI påpeker i sine forskjellige studier at en forholdsvis stor andel av både grensehandelen og forbruket av slike produkter i Norge er knyttet alkohol, tobakk og sukkerholdige produkter som norske forbrukere kjøper i Sverige. Dette har betydning for folkehelsepolitikken; men er ikke omtalt i budsjettproposisjonen.

Veksten i produksjon, omsetning og sysselsetting knyttet til koronapandemien og fravær av grensehandel vil på et tidspunkt normalisere seg. NHO Mat og Drikke ønsker produksjonen, verdiskapingen og arbeidsplassene fraværet av grensehandel har skapt blir værende i Norge når grensene igjen åpnes og grensehandelen gjenopptas. Det er på den bakgrunn uheldig at en rekke andre forhold som klimautslipp fra grensehandel, potensialet for nye arbeidsplasser ved reversering av grensehandel, hvordan grensehandel påvirker investeringer i norsk næringsliv, økt skatteinngang fra økt omsetning og konsum mm. ikke omtales i kapitlet.

Samtidig viser NHOs medlemsundersøkelser våren 2021 at 53 prosent av bedriftene i mat- og drikkeindustrien frykter å miste markedsandeler til grensehandelen når grensene gjenåpnes, mens 40 prosent av bedriftene står i fare for å redusere bemanning eller utsette planlagte utvidelser dersom grensehandelen gjenopptas som før. Dette gir en klar indikasjon på at det er behov for en betydelig grundigere utredning av årsaker, virkninger og tiltak mot grensehandel en det som foreligger i utkastet til statsbudsjettet for 2022.

Prop. 1 LS (2021–2022), kapittel 9.9.4 CO₂-avgift på mineralske produkter, CO₂-avgift på naturgass og LPG til veksthusnæringen.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2022 å fjerne unntaket for CO₂-avgift på naturgass og LPG til veksthusnæringen. Økte avgifter vil gi redusert økonomisk kraft for videre omstilling, svekke konkurransekraften til norsk grøntproduksjon og er ikke i tråd med klimaavtalen mellom jordbruket og regjeringen. NHO Mat og Drikke mener unntaket bør opprettholdes.